Regeringskansliet

Utrikesdepartementet

Denna rapport är en sammanställning grundad på Utrikesdepartementets bedömningar. Rapporten gör inte anspråk på att ge en fullständig bild av läget för de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättsstatens principer i landet. Information bör också sökas från andra källor.

ITALIEN – Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer: situationen per den 15 maj 2021

I. SAMMANFATTNING

Italien är en parlamentarisk demokrati och en rättsstat. Skyddet för de mänskliga rättigheterna är gott. Det senaste parlamentsvalet 2018 bedöms ha genomförts i enlighet med demokratiska principer.

För närvarande pågår en reform som syftar till effektivisering av rättsväsendet. Italien har länge kritiserats av EU och FN för sina långa och ineffektiva rättsprocesser. Under 2019 antogs en ny antikorruptionslag som bland annat innebar skärpta straff för korruptionsbrott.

Den italienska grundlagen garanterar yttrande-, press-och informationsfrihet. Sammantaget har italienska medier kunnat arbeta fritt under pandemin, även om det varit svårare än vanligt för medier att få tillgång till information.

Enligt den italienska grundlagen har kvinnor och män samma rättigheter, men kvinnor är fortsatt underrepresenterade i såväl politik som arbetsliv. Stora partipolitiska skillnader i synen på bland annat sexuell och reproduktiv hälsa och hatbrott mot kvinnor, hbtqi-personer och personer med funktionsnedsättning har försvårat antagande och genomförande av lagstiftning.

Samkönade partnerskap är tillåtna sedan 2016. Samtidigt saknas sexuell läggning och könsidentitet bland diskrimineringsgrunderna i den

italienska diskrimineringslagen. Antalet hatbrott mot hbtqi-personer har ökat under senare år.

Abort är tillåtet och 2020 infördes ett tillägg i lagstiftningen som innebär att kvinnor får rätt till medicinsk abort fram till den nionde graviditetsveckan. En samvetsklausul, som ger läkare möjlighet att vägra att utföra aborter, åberopas dock ofta, och i stora delar av landet är det svårt att få tillgång till en läkare som är villig att utföra en abort.

Europarådets kommitté för förhindrande av tortyr (CPT) har kritiserat överbeläggningen och situationen på italienska fängelser. Pandemin har försvårat situationen ytterligare. De långa nationella nedstängningarna har periodvis begränsat interners möjligheter att fysiskt träffa advokater och anhöriga. Förhållanden i fängelser har uppmärksammats och protester har förekommit i olika delar av landet.

Levnadsstandarden är generellt sett hög i Italien, men det finns regionala skillnader mellan nord och syd. Den ekonomiska krisen och pandemin har lett till att fattigdomen ökat, särskilt bland barn, personer med visstidsanställning och invandrare.

Italien har ratificerat ILO:s åtta kärnkonventioner och landet har en stark arbetsrätt. Enligt den Internationella fackliga samorganisationens (ITUC) Global Rights Index över fackliga rättigheter har Italien värde 1 av 5, alltså det högsta.

Italien tar idag emot en majoritet av de flyktingar och migranter som anländer till EU:s yttre gränser i Medelhavet. Kapaciteten i mottagningcentra har fått kritik från internationella organisationer. Ytterligare åtgärder har efterfrågats för att skydda minderåriga och personer med särskilda behov.

Barnaga i skolan är olagligt och Högsta domstolen förbjöd 1996 allt våld i samband med barnuppfostran. Det finns däremot ingen lag som uttryckligen förbjuder barnaga i hemmet. Enligt Rädda barnen lever en miljon barn och ungdomar i fattigdom.

Italien drabbades tidigast i Europa av covid-19. Pandemin har satt spår i

det italienska samhället och i vissa avseenden förvärrat och synliggjort befintliga samhällsproblem. Arbetslösheten som var hög redan innan pandemin har ökat särskilt bland kvinnor, vars sysselsättningsgrad länge har legat under EU-genomsnittet. Även andelen elever som fullföljer skolan har minskat efter de långa perioderna av distansundervisning.

II. RÄTTSSTATENS PRINCIPER

Domare och åklagare är självständiga och verkar oberoende i förhållande till den lagstiftande och verkställande makten. Rättssystemet är uppbyggt av allmänna domstolar i första instans som hanterar tvistemål och brottmål, appellationsdomstolar som hanterar överklaganden samt Högsta domstolen som har allmän behörighet och vars domar är prejudicerande. Myndighetsbeslut överklagas till förvaltningsrätten (Tribunale amministrativo regionale). Det finns en förvaltningsdomstol i varje region i landet, totalt 20 stycken. Högsta förvaltningsdomstolen (Consiglio di Stato) är överinstans, vilken också verkar som rådgivande organ till regeringen. Italien har en konstitutionsdomstol vars uppgift är att granska att lagar och förordningar utformas i överensstämmelse med den italienska grundlagen. Det finns också militärdomstolar som dömer i mål som rör de italienska väpnade styrkorna.

Domare utses efter en nationell examination. Disciplinära förfaranden mot domare och åklagare kan endast inledas av Justitieministeriet eller Riksåklagaren och en domare kan inte avskedas eller straffas utan att ärendet först granskats av domarkårens högsta råd. Klagomål på rättsväsendet kan framföras till Justitieministeriet, vilket i sin tur kan föra klagomålet vidare till ett inspektionsorgan (Ispettorato generale) för utredning. Tillsynsorganet gör också regelbundna kontroller av domarkåren.

I Italien finns ingen nationell ombudsman, istället finns ett nätverk av ombudsmän på regional nivå till vilka alla medborgare kan framföra klagomål vid felaktig behandling av statliga, regionala eller lokala myndigheter. Ombudsmännen värnar medborgarnas rättigheter i förhållande till den offentliga förvaltningen och att myndigheterna följer principerna om opartiskhet, effektivitet, transparens och rättvisa.

Ombudsmännen har ingen rätt att ändra myndighetsbeslut utan kan endast föra en dialog med myndigheten å medborgarens vägnar.

Italien har en antikorruptionsmyndighet (ANAC). ANAC har antagit en nationell handlingsplan som identifierar potentiella risker för korruption och ger riktlinjer åt myndigheterna om hur dessa risker bör avvärjas. Myndigheterna är sedan skyldiga att upprätta en egen plan som visar hur dessa risker konkret hanteras.

I *Transparency Internationals* index över upplevd korruption 2020 placeras Italien på plats 52 (2019 plats 53) av 180 granskade stater, med värdet 53/100. Enligt Transparency International rör de flesta anmälda fall av korruption den offentliga sektorn, framförallt offentlig upphandling (26 procent av fallen) och hälsovårdssektorn (16 procent). Korruption inom den politiska sfären uppges ha minskat, men förekommer alltjämt. Under 2019 antogs en ny antikorruptionslag som bland annat innebar skärpta straff för korruptionsbrott samt förbud för personer som dömts för sådana brott att arbeta i eller med den offentliga sektorn i upp till fem år efter domen. Lagen stipulerar också att den som donerar pengar till politiska partier och stiftelser är skyldig att offentliggöra detta.

Enligt lag har parlamentariker skyldighet att öppet redovisa sina tillgångar och inkomster på parlamentets hemsida.

Enligt *World Justice Project Rule of Law Index 2020* rankas Italien på plats 27 av 128 stater med värdet 0,66.

Rättssäkerhet

Enligt EU Kommissionens rättsstatsrapport för 2020 har Italien ett solitt rättsligt ramverk för att garantera rättsväsendets oberoende. Betydande utmaningar finns dock vad gäller effektiviteten. Rättsprocesser kan pågå i flera år. 2019 rapporterade justitieministeriet att genomsnittstiden för brottmål i första instans är 392 dagar och 840 dagar om ärendet överklagas. Handläggningstiden för civilrättsliga mål är den längsta i EU oberoende av instans.

En pågående reform av rättsväsendet inom ramen för den nationella planen för återhämtning och motståndskraft syftar till att förkorta

handläggningstiderna för brottmål och tvistemål och reformera rättsväsendets styrande organ. Reformen har antagits i deputeradekammaren och väntas godkännas i senaten hösten 2021.

Enligt EU Justice Scoreboard 2020 är allmänhetens förtroende för rättsväsendet lågt. Endast 31 procent av den italienska allmänheten ansåg att rättsväsendets självständighet var bra eller tillfredsställande, vilket var tredje lägst i EU.

Straffrihet och ansvarsutkrävande

Fördröjda förundersökningar och långa rättsprocesser har ibland lett till att brott preskriberats innan domstolsprocessen har avslutats och dom hunnit avkunnas.

Europadomstolen har flera gånger fällt Italien för kränkningar av rätten till rättegång inom skälig tid. Preskriptionsfrågan är fortsatt aktuell. Italien arbetar med att reformera rättsväsendet och en ny reform väntas godkännas under hösten 2021.

III. DEMOKRATI

De politiska rättigheterna och de politiska institutionerna

Italien är en republik med ett parlamentariskt styrelseskick och ett pluralistiskt flerpartisystem. Parlamentet består av två kamrar, senaten och deputeradekammaren, vars ledamöter väljs för en mandatperiod om fem år i allmänna val. Alla lagar som antas måste godkännas av båda kamrarna.

Antalet ledamöter i senaten och deputeradekammaren ska efter en folkomröstning 2020 minskas från 315 till 200 senatorer och från 630 till 400 ledamöter i deputeradekammaren. Detta för att effektivisera kamrarnas beslutsprocesser och minska samhällskostnaderna. Uppskattningen är att staten kommer att spara cirka 500 miljoner euro per mandatperiod. Ändringen kommer att träda i kraft i samband med nästa val.

Parlamentet och regionala representanter utser landets president med ett sjuårigt mandat. Presidentens uppgifter är till stor del formella och

representativa, men har politiska inslag. Presidenten utser premiärministern efter konsultation med ledarna för de politiska partierna i parlamentet. Presidenten utnämner därefter medlemmarna i regeringen på förslag av premiärministern.

Åldersgränsen för att rösta i allmänna val är 18 år. Efter det senaste parlamentsvalet i mars 2018 uppgav Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) att valet skett i enlighet med demokratiska principer. Valdeltagandet var cirka 73 procent för båda kamrarna, vilket var den lägsta siffran sedan allmän rösträtt infördes.

Sedan 2017 har Italien en vallag, den så kallade *Rosatellum*, som innebär att 37 procent av platserna i parlamentets båda kamrar tillsätts genom enkel majoritet i enmansvalkretsar medan 61 procent fördelas enligt ett proportionellt valsystem. De övriga platserna tillsätts genom röster från italienare utomlands. I den nuvarande regeringen är åtta av 23 ministrar kvinnor. Den nya vallagen innehåller också kvoteringsregler för att främja en mer balanserad könsfördelning i parlamentet. Enligt lagen får antalet parlamentariker av samma kön inte överstiga 60 procent. Trots detta är andelen kvinnliga parlamentariker endast 36 procent. Ytterligare förändringar av vallagen har diskuterats politiskt men inget har beslutats.

Partier som företräder språkliga minoriteter kan få plats i parlamentet om de får över 20 procent av rösterna i sina valkretsar. Exempelvis har det Sydtyrolska folkpartiet tre representanter i deputeradekammaren och tre i senaten. Frågor som rör rättigheter för personer som tillhör etniska minoriteter berörs i relativ liten utsträckning i den nationella och lokala politiken.

Det civila samhällets utrymme

Italien har ett rikt civilsamhälle, som bland annat består av människorättsorganisationer, kyrkliga organisationer, kulturorganisationer, fackföreningar och andra organisationer för arbetstagare och arbetsgivare. Civilsamhällesorganisationer möter inga juridiska hinder i fråga om registrering och kan i övrigt bedriva sin verksamhet fritt. Under 2016 antogs en lag som syftar till att stötta civilsamhället genom regler om skattebefrielse och ekonomiskt stöd.

IV. MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Europarådets kommitté för förhindrande av tortyr (CPT) har kritiserat överbeläggningen på italienska fängelser. Enligt rapporten från CPT:s senaste besök 2019 vittnade flera interner om fysisk misshandel, vilket kunde bekräftas efter läkarbesök. Kommittén konstaterade att italienska myndigheter i större utsträckning bör utreda klagomål från interner och förbättra utbildningen av personalen, särskilt vad gäller tekniker för återhållsamhet och nedtrappning.

Coronapandemin har försvårat situationen på fängelser och häkten ytterligare. De långa nationella nedstängningarna begränsade periodvis interners möjligheter att fysiskt träffa advokater och anhöriga, att ta emot paket och ta del av aktiviteter och utbildningar. Telefon- och digitalkontakt har dock varit möjliga. Enligt statistik från organisationen *Ristretti Orizzonti* har 61 fall av självmord i fängelse ägt rum under 2020. Detta är en ökning jämfört med året innan, med flera fall bland yngre intagna. Risken att bli smittad av covid-19 har varit hög på grund av överbeläggning på många anstalter. I mars 2020 uppgick antalet interner till 61 230 mot en totalkapacitet på 50 931. Siffrorna har gått ner 2021, bland annat på grund av åtgärder som regeringen har vidtagit vad gäller husarrest och öppna anstalter. Den totala beläggningen är nu 53 697 varav 31 procent utgörs av personer som väntar på domstolsbeslut.

I juni 2021 greps 52 kriminalvårdsanställda för att systematiskt ha misshandlat intagna i fängelset Santa Maria Capua Vetere i Kampanien. Bakgrunden var att de intagna i mars 2020 protesterat och begärt munskydd och handsprit efter att en intagen bekräftats smittad av covid-19. Intagna över hela Italien demonstrerade just då på grund av hanteringen av pandemin i fängelserna och överbeläggningen. Sammanlagt skadades 107 kriminalvårdare och 69 interner lades in på sjukhus i samband med protesterna. Dessutom utreds nu 13 dödsfall som klassats som läkemedelsförgiftning men som misstänks bero på misshandel. Förhållande på fängelser och agerande av fängelsepersonal har även uppmärksammats i andra delar av landet. Exempelvis har Amnesty

uppmärksammat att åtal har väckts mot fängelsepersonal i Sienna och Turin för misshandel och för att ha medverkat till tortyr.

I den italienska strafflagen ingår tortyrbrotten sedan 2017. FN:s kommitté mot tortyr har dock funnit tortyrdefinitionen i lagtexten ofullständig, eftersom den inte definierar vem som ska anses vara förövare. Bestämmelsen anger inte heller syftet bakom användningen av tortyr, exempelvis erhålla information, ett erkännande eller för att straffa offret. Våldet och hotet måste dessutom upprepas flera gånger innan tortyrbrottet blir tillämpligt. Kommittén har bedömt att den generella definitionen strider mot konventionens syfte, det vill säga att motverka att staten missbrukar sin makt gentemot den enskilde. Italien har hittills inte ändrat lagen.

Många migranter som kommer till Italien har utsatts för människohandel på vägen till Europa. 60 procent av alla personer i prostitution uppskattas vara offer för människohandel och av dessa är ungefär sju procent minderåriga. Organiserad sexhandel är förbjuden, men det är i övrigt inte olagligt att köpa och sälja sex.

Pandemin har förvärrat situation för offer för människohandel. Under de nationella nedstängningarna 2020 lämnades tusentals kvinnor och barn som smugglats till Italien utan mat och bostad. Ickestatliga organisationer uttryckte även oro för att restriktionerna och de begränsade sociala och offentliga tjänsterna gjorde det svårare för offren att fly och återvända hem.

Dödsstraff

Dödsstraff är förbjudet enligt grundlagen.

Rätten till frihet och personlig säkerhet

Enligt den italienska grundlagen är rätten till frihet okränkbar och varje form av frihetsberövande ska ha stöd i lag. Italien har en nationell myndighet som skyddar frihetsberövades rättigheter (*Garante Nazionale*).

Även rätten att fritt röra sig inom landet garanteras av grundlagen. Endast folkhälso- och säkerhetsskäl kan motivera en inskränkning. Rätten att

fritt röra sig inom landet begränsades av restriktionerna som regeringen införde 2020 och våren 2021 för att begränsa coronapandemin. Undantagstillstånd på grund av coronapandemin utlystes av regeringen den 31 januari 2020 och väntas pågå fram till den 31 december 2021.

Enligt grundlagen är påtvingade försvinnanden förbjudna. Inga trovärdiga uppgifter om påtvingade försvinnanden är kända.

Yttrande-, press- och informationsfrihet, inklusive på internet

Den italienska grundlagen garanterar yttrande-, press-och informationsfrihet. Förtal är kriminaliserat med upp till tre års fängelse som påföljd. Straffet är högre om offret är en politiker eller offentlig tjänsteman.

I Reportrar utan gränsers pressfrihetsindex 2021 rankas Italien på plats 43 av 180 granskade stater, vilket är samma placering som året innan. Organisationen noterar problem med bland annat fysiska och verbala hot mot journalister, framförallt allt de som rapporterar om politik, korruption och organiserad brottslighet. Problemen beskrivs av organisationen som växande, speciellt i området kring Rom och i södra Italien. Reportrar utan gränser rapporterar att cirka 20 journalister får polisskydd dygnet runt på grund av dödshot.

Sammantaget har italienska medier kunnat arbeta fritt under pandemin. Detta trots att Cura Italia-förordningen från mars 2020 tillåter statliga myndigheter att neka förfrågningar om tillgång till allmänna handlingar under pandemin med anledning av personalbrist eller infektionsrisk, såvida ärendet inte är brådskande. Digitaliseringen i den italienska offentliga förvaltningen är låg och det har därför varit svårare än vanligt för medier att få tillgång till information under pandemin.

Enligt *Eurostat* hade 85 procent av italienska hushåll tillgång till internet 2019 vilket var under EU-genomsnittet på 90 procent. Digitalisering är ett högt prioriterat område efter pandemin. 27 procent av den nationella planen för återhämtning och motståndskraft kommer att gå till digitaliseringsinsatser runtom i landet.

Rätten till mötes- och föreningsfrihet

I Italien råder mötes- och föreningsfrihet samt frihet att bilda och ansluta sig till sociala och politiska organisationer. En lag som antogs 2016 har förenklat registreringsförfarandet för civilsamhällesorganisationer.

Det råder även frihet att organisera och delta i demonstrationer. Säkerhetsstyrkor kan avbryta en demonstration av säkerhetsskäl. FN:s kommitté mot tortyr har uttryckt oro över att det i något fall har förekommit konflikter mellan demonstranter och säkerhetsstyrkorna där de senare har använt mer våld än vad som var nödvändigt.

Rätten till mötes- och föreningsfrihet har begränsats av restriktionerna som regeringen infördes våren och hösten 2020 samt våren 2021 med anledning av coronapandemin.

Religions- och övertygelsefrihet

Religionsfriheten är garanterad i den italienska grundlagen och respekteras även i praktiken. Det finns ingen officiell statsreligion i Italien men katolicismen är dominerande. För att ett trossamfund ska kunna erhålla statligt bidrag måste det vara godkänt av parlamentet. Enligt systemet ”*Otto per mille*” avsätts åtta promille av inkomstskatten till den katolska kyrkan eller till ett annat trossamfund som skattebetalaren valt att ange i sin deklaration. Den katolska kyrkan erhåller cirka 80 procent av de bidrag som utbetalas till trossamfunden.

V. EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

Fackliga rättigheter och relaterade frågor

Italien har ratificerat ILO:s åtta kärnkonventioner och landet har en stark arbetsrättslagstiftning. En lagstadgad minimilön för arbetstagare finns inte, men för större delen av arbetstagarna (cirka 85 procent) är minimilönen reglerad i kollektivavtal. De stora fackföreningarna hade 11,3 miljoner medlemmar 2020. Medlemstalen ökade under 2020 efter att ha minskat under en längre tid, totalt med cirka 500 000 personer sedan 2015. Grundlagen garanterar rätten att strejka, men med lagstadgade inskränkningar för arbetstagare från vissa samhällsviktiga sektorer som exempelvis transport, sjukvård och lokalvård. Enligt den Internationella

fackliga samorganisationens (ITUC) Global Rights Index över fackliga rättigheter har Italien värde 1 av 5, alltså det högsta.

Enligt det nationella statistikinstitutet (ISTAT) var arbetslösheten 2020 nio procent (tio procent för kvinnor, åtta procent för män). Ungdomsarbetslösheten var 29 procent, bland den högsta i Europa. Stora regionala skillnader förekommer.

Andelen kvinnor som förvärvsarbetar ligger under EU-genomsnittet. 2020 var förvärvsfrekvensen bland kvinnor i arbetsför ålder cirka 53 procent i jämförelse med cirka 73 procent för män. Enligt italienska yrkesinspektionen är 73 procent av de som frivilligt säger upp sig kvinnor med barn, varav 35 procent uppger svårigheter att förena arbete med familj som anledning. I syfte att behålla kvinnorna på arbetsmarknaden har Italien infört kontantförmåner, som exempelvis födelsebonusar, men enligt EU-kommissionens årsrapport bedöms dessa inte ha fått avsedd effekt.

Pandemin har slagit särskilt hårt mot kvinnor. Av de 101 000 personer som förlorade sina jobb 2020 var 99 000 kvinnor. I Italien arbetar kvinnor i större utsträckning deltid och har tidsbegränsade anställningar. 73 procent av deltidsarbetande är kvinnor och i 60 procent av fallen är det ofrivilligt. Kvinnor har också serviceyrken i större utsträckning än män, en sektor som har påverkats mycket av nedstängningarna. Enligt World Economic Forum stod kvinnor för 62 procent av det obetalda hem- och omsorgsarbetet 2020.

Kvinnor har fem månaders obligatorisk föräldraledighet med 80 procent av lönen, varav minst en månad måste tas ut före barnets födsel. Män har tio dagars obligatorisk föräldraledighet. Föräldrar har därutöver rätt till tio månaders föräldraledighet då den föräldralediga erhåller 30 procent av lönen. Då mannen oftast har högre lön är det vanligast att kvinnan stannar hemma med barnen. 21 procent av föräldraledigheten tas ut av män.

Socialdemokratiska Partito Democratico har presenterat ett ändringsförslag vad gäller mäns föräldraledighet i deputeradekammaren.

Här föreslås fyra månaders pappaledighet med 80 procent av lönen. Förslaget har ännu inte antagits.

Rätten till bästa uppnåeliga fysiska och mentala hälsa

Den italienska befolkningens hälsa är i allmänhet god. 2020 var medellivslängden i Italien bland de högsta i EU (82 år). Tillgången till vård är god men det finns fortfarande stora skillnader mellan norra och södra Italien och beroende på socioekonomisk status. På grund av långa vårdköer, särskilt i södra Italien, söker många medborgare privatvård (23 procent av de totala sjuk- och hälsovårdsutgifterna 2019). 2019 låg utgifter för hälso- och sjukvård på 2 473 euro per capita vilket är något lägre än OECD-genomsnittet (2 572 euro).

När coronapandemin slog till 2020 rådde det brist på sjukvårdspersonal och IVA-platser. Italien var det första landet i Europa som drabbades av pandemin och avsaknaden av en uppdaterad pandemiplan har även påverkat hanteringen av coronakrisen. I Italiens nationella plan för återhämtning och motståndskraft kommer 18,5 miljarder euro (åtta procent) att gå till sjukvårdssektorn.

Antalet genomförda aborter fortsätter att minska. Den senaste statistiken är från 2019 och visar att 5,7 aborter per 1000 kvinnor i åldrarna 15-49 år genomfördes, vilket är i linje med 2018. I stora delar av landet är det svårt att få tillgång till en läkare som är villig att utföra en abort. Användningen av samvetsklausulen, som ger läkare möjlighet att vägra att utföra aborter, är mycket vanlig. Enligt officiell statistik från 2018 var 69 procent av alla gynekologer uttalat emot att utföra abort. 291 sjukhus genomför idag aborter, en stor minskning jämfört med 2018 (362). Flera abortavdelningar förvandlades till covid-19-mottgningar när pandemin var som värst och har sedan dess inte gått tillbaka till sin ursprungliga verksamhet trots att nödläget är över. *Human Rights Watch* har kritiserat Italien för svårigheterna att göra abort under pandemin.

Sommaren 2020 införde Italien ett tillägg i abortlagstiftningen som innebär att kvinnor får rätt till medicinsk abort fram till den nionde graviditetsveckan, utan att behöva ligga kvar på sjukhuset. Dessförinnan var medicinsk abort möjlig bara till den sjunde veckan inklusive tre dagars sjukhusvistelse. Regeringens beslut fattades som en reaktion på att partiet

Lega helt stoppat medicinsk abort i Umbrien, där de vann regionvalet 2019.

Preventivmedel finns att köpa på apotek och i matbutiker. Det finns ingen lag som reglerar sex- och samlevnadsundervisning i skolan. Den katolska kyrkan och vissa politiska grupper har historiskt varit emot införandet av sex- och samlevnadsundervisning. Idag kan varje enskild skola bestämma om sådan undervisning ska ingå i läroplanen. Vissa frivilligorganisationer erbjuder undervisning och information. I staden Turin har man dock nyss beslutat att antiabortorganisationer ska få närvara på ungdomsmottagningar.

Rätten till utbildning

Rätten till utbildning är garanterad i den italienska grundlagen och tioårig skolplikt råder för alla barn. Skolgången är avgiftsfri. Det finns såväl offentliga som privata skolor, men alla skolor är statligt kontrollerade med läroplaner som fastställs av utbildningsministeriet. Eleverna presterar strax under OECD-genomsnittet i PISA-undersökningarna.

Statliga universitet är öppna för alla studenter med gymnasieexamen, mot en avgift på cirka 1 000 euro per år, beroende på utbildningsval och inkomst. Enligt den senaste rapporten från EU-kommissionen bedöms kvaliteten på skolundervisningen som god men regionala skillnader finns. Andelen elever som inte fullföljer sin skolgång (13 procent) ligger fortfarande över EU-genomsnittet (9,9 procent). Den är särskilt hög bland utlandsfödda (30 procent). Italien ligger näst sist i EU när det gäller andelen studenter som fullföljer sina universitetsutbildningar.

Distansundervisningen under pandemin har inneburit en rad svårhanterliga utmaningar. 48 procent av eleverna i Italien bedöms i princip ha blivit utan utbildning under 2020, dock med stora variationer inom landet. Många elever kunde inte delta i distansundervisningen på grund av brist på datorer, otillräcklig internetuppkoppling eller svåra hemförhållanden. Italienska skolor började i ett senare skede i viss utsträckning dela ut surfplattor och bärbara datorer för att komma till rätta med dessa problem.

Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard och social trygghet

Levnadsstandarden är generellt sett hög i Italien, men det finns regionala skillnader mellan nord och syd. Den ekonomiska krisen och pandemin har lett till att fattigdomen ökat, särskilt bland barn, personer med visstidsanställning och invandrare. Enligt ISTAT levde 2020 strax över 5,6 miljoner personer, alltså 9,4 procent av befolkningen, i fattigdom.

I UNDP:s index för mänsklig utveckling 2020 placerar sig Italien på plats 29 med värdet 0,89 vilket är precis under genomsnittet bland OECD-länderna (0,9).

VI. RÄTTEN ATT INTE UTSÄTTAS FÖR DISKRIMINERING

Kvinnors åtnjutande av de mänskliga rättigheterna

Enligt den italienska grundlagen har kvinnor och män har samma rättigheter och samma rättsliga status. Detta återspeglas inte alltid i praktiken. Landet har vidtagit lagstiftningsåtgärder i syfte att öka kvinnors deltagande i det politiska och offentliga livet genom införandet av bland annat obligatoriska kvoter för nationella, regionala och europeiska val samt för styrelseposter i statsägda företag. Systemet har lett till en faktisk ökning av andelen kvinnor i det nationella parlamentet (35 procent), regionala förvaltningen (35 procent) och Europaparlamentet (41 procent). Trots framstegen är kvinnor fortfarande underrepresenterade på politiska poster samt inom rättsväsendet.

Synen på kvinnors roll är traditionell och påverkas av att italienska män tar ut en låg andel av föräldraledigheten och svårigheterna för kvinnor att återvända till arbetsmarknaden efter familjebildning. Rapporter från ISTAT visar samtidigt att den traditionella synen på kvinnans roll inte längre är lika etablerad bland de yngre generationerna.

FN:s kommitté för avskaffandet av diskriminering av kvinnor uttrycker oro över den höga förekomsten av våld mot kvinnor i landet och det låga antalet åtal och fällande domar för mord, våld och sexuella övergrepp mot kvinnor. Enligt statistik från ISTAT har 31 procent av kvinnor mellan 16–70 år blivit utsatta för våld. Under pandemin har våld mot kvinnor ökat.

I det europeiska jämställdhetsinstitutet EIGE:s jämställdhetsindex för 2020 placerar sig Italien på plats 14, dvs ungefär i mitten av EUs medlemsstater.

Barnets rättigheter

Barnaga i skolan är olagligt och Högsta domstolen förbjöd 1996 allt våld i samband med barnuppfostran. Det finns däremot ingen lag som uttryckligen förbjuder barnaga i hemmet.

Lägsta åldern för att ingå äktenskap är 18 år men undantag kan förekomma om man har fyllt 16 år och domstolen godkänner vigseln. FN:s kommitté för barnets rättigheter har rekommenderat Italien att ta bort alla undantag som tillåter äktenskap under 18 år. Enligt det nationella statistikinstitutet (ISTAT) ingick 13 minderåriga äktenskap i Italien 2019.

Straffbarhetsåldern är 14 år och det finns specialdomstolar som dömer i frågor som berör barn. Domarna är barnrättsexperter. Det finns sammanlagt 16 ungdomsfängelser där förhållandena rapporteras vara goda. Lagen om kriminalvårdssystemet för vuxna gäller även för unga interner men konstitutionsdomstolen har i flera domslut anfört att vissa delar av lagen inte är tillämpliga på barn. Under 2017 infördes därför särregler för barn i samma lag.

Det finns en nationell Barnombudsman vars syfte är att tillvarata barnets rättigheter.

Enligt organisationen *Rädda barnen* lever en miljon barn och ungdomar i fattigdom i Italien. Den svåra ekonomiska ställningen leder i sin tur till att dessa barn har svårt att få tillgång till utbildning och det stöd som krävs.

Italien har inte allmän värnplikt. Personer under 18 år får inte ta värvning i de väpnade styrkorna.

Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk

Fransktalande i Valle d'Aosta, tysktalande i Trentino-Alto Adige och slovensktalande i Friuli-Venezia Giulia åtnjuter en särskild autonom status, vilket innebär att minoritetsspråken används i den offentliga

förvaltningen. För de två förstnämnda innebär det även att undervisning i respektive språk erbjuds i offentliga skolor i respektive region, medan slovenska erbjuds i vissa skolor i den sistnämnda regionen.

Människorättsorganisationen *Associazione 21 Luglio* rapporterar att det finns omkring 120 000–180 000 romer i Italien, varav 20 000 är i akut behov av bostad. De flesta bor i 119 slumområden som är utspridda i 68 kommuner runt om i landet. FN:s kommitté för mänskliga rättigheter har uttryckt oro över de förflyttningar som genomförts och över att kommuner bygger segregerade områden dit romer anvisas. Under 2019 uppskattades 145 förflyttningar ha ägt rum, oftast utan förvarning och förslag på alternativa boenden. Enligt *Associazione 21 Luglio* har 102 fall av hatbrott mot romer registrerats under 2019.

Enligt organisationen *Cronache di razzismo ordinario* och enheten inom polismyndigheten som bevakar och rapporterar om diskrimineringsbrott (OSCAD) har antalet diskrimineringsbrott ökat stadigt i Italien sedan 2015. 2019 rapporterade OSCAD om 1 119 diskrimineringsbrott, varav 72 procent grundades på etnicitet. Italien har ett nationellt kontor för bekämpning av rasdiskriminering (UNAR). FN:s kommitté för avskaffandet av rasdiskriminering menar dock att detta borde ha större självständighet. Kommittén har även kritiserat Italien för bristande statistik vad gäller antalet åtal och fällande domar för hatbrott. Den har också uttryckt oro över en bestämmelse i grundlagen som ger parlamentsledamöter immunitet för uttalanden i tjänsten, inklusive för sådana uttalanden som kan betecknas som hatbrott.

Under pandemin lanserades Italiens första icke-statliga organisation mot hatbrott på nätet, *Rete nazionale per il contrasto ai discorsi e ai fenomeni d'odio* som svar på detta ökande fenomen. Organisationen består av en samling av olika icke-statliga aktörer och universitet som redan arbetar med hatbrott. Målet är att samla all statistik och samhällsanalys på samma plattform.

Hbtqi-personers åtnjutande av mänskliga rättigheter

Sexuell läggning och könsidentitet anges inte uttryckligen bland diskrimineringsgrunderna i den italienska diskrimineringslagen. Sedan november 2020 ligger ett lagförslag mot hatbrott riktade mot hbtqi-

personer, kvinnor och personer med funktionsnedsättning i senaten. Det aktuella förslaget (Ddl Zan efter parlamentsledamoten Alessandro Zan som utformat det), röstades igenom i deputeradekammaren i november 2020, men stoppades därefter i senaten av högerpartierna Lega och Fratelli d'Italia. Vatikanen har också uttryckt sig kritiskt mot förslaget som har fastnat i senaten. Enligt organisationen *Arcigay* som arbetar för hbtqi-personers rättigheter, stödjer många italienare lagförslaget. De har samlat in en halv miljon namnunderskrifter till förmån för Ddl Zan.

Arcigay uppger att våld mot hbtqi-personer har ökat i Italien under pandemin. Enligt deras undersökning sker ett hatbrott med homofoba förtecken var tredje dag i landet. Utöver rena hatbrott förekommer även vardagshomofobi som de hör talas om via sina hjälplinjer. Organisationer anger att 62 procent av italienska hbtqi-personer inte vågar hålla sin partner i handen utanför hemmet.

Under 2016 godkände det italienska parlamentet en lag som tillåter registrerade partnerskap för samkönade par. FN:s kommitté för mänskliga rättigheter uttrycker oro över att lagen inte tillåter adoption eller rätten att vara vårdnadshavare till varandras barn. Lagen ger inte fullständigt skydd åt barn som bor med samkönade par. Även om lagen inte tillåter adoption av varandras barn har en utveckling skett genom domstolspraxis. En prejudicerande dom från Högsta domstolen 2016 har gett ett samkönat par rätt att adoptera ett gemensamt barn som har tillkommit genom konstgjord befruktning. Enligt domstolen ligger barnets bästa till grund i sådana avvägningar.

Det finns ett rättsligt skydd för transpersoner vad gäller namnändring och könskorrigering. Italien avskaffade tvångssterilisering vid könskorrigering 2015. *Arcigay* arbetar kontinuerligt för att förbättra transpersoners rättigheter, bland annat genom ett nationellt nätverk för transpersoner.

Flyktingars och migranters rättigheter

Italiens långa kuststräckor och närheten till Afrika gör att många flyktingar och migranter försöker nå Europa via Italien. Italien tar idag emot en majoritet av de flyktingar och migranter som anländer till EUs yttre gränser i Medelhavet. Under 2020 anlände 34 145 migranter och flyktingar till Italien. Majoriteten av dessa anlände från Libyen och

Tunisien, men många kom även via Balkan. Många anländer till ön Lampedusa, vars mottagningscentra ofta är överbelagda. Skyddsbehoven hos de anländande är ofta stora och internationella organisationer har kritiserat Italiens kapacitet att ta emot flyktingar och migranter i mottagningscentra. Ytterligare åtgärder har efterfrågats för att skydda minderåriga och personer med särskilda behov.

Antalet asylsökande i Italien uppgick 2020 till 26 551 personer, vilket är en minskning på 40 procent jämfört med 2019. Trots de långa nationella nedstängningarna på grund av coronapandemin höll Italien sina gränser öppna under hela 2020. Italien har dock fått kritik från internationella organisationer för att man under förra året placerade nyanlända i karantän på karantänsbåtar som inte höll en god hygienisk standard.

I december 2020 ändrade parlamentet de så kallade säkerhetslagarna som antogs 2018 och 2019 av den dåvarande högerregeringen. Ändringen resulterade i en ny lag (173/2020) som innebär återinförandet av det humanitära skydd som avskaffades 2018 och ekonomiskt stöd till mindre anläggningar för asylsökande för att underlätta integrationsprocessen. Lagen har också minskat den maximala vistelsetiden i förvar för återvändande från 180 till 90 dagar.

Rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Diskriminering mot personer med funktionsnedsättning är förbjudet enligt lag. Sedan 2015 har regeringen infört ett krav på att företag med fler än 15 anställda måste anställa personer med funktionsnedsättning. Det finns stora regionala skillnader vad gäller tillgången till assistans och habilitering, vilket delvis kan förklaras av bristen på en enhetlig definition av vad som anses vara en funktionsnedsättning. Detta leder till att stöd ges på basis av skilda kriterier runt om i landet. FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning har rekommenderat Italien att påskynda konstitutionella reformer för att göra socialskyddspolitiken mer enhetlig och anta minimistandarder för socialt bistånd. Många personer med funktionsnedsättning lever i fattigdom.

Distansundervisningen som infördes under pandemin gjorde det svårare för många elever med funktionedsättningar att ta del av skolundervisning.

Mellan april och juni 2020 uppskattas 23 procent av barn och ungdomar med funktionsnedsättning inte ha kunnat följa undervisningen.

Med budgetlagen för 2020 skapade regeringen en fond på 800 miljoner euro för perioden 2021-2023 för politiska och strukturella insatser till förmån för personer med funktionsnedsättning. Den första reformen som kommer att finansieras syftar till att förenkla tillgången till sociala tjänster och implementera enhetliga mekanismer för att bedöma funktionsnedsättning. Därutöver har regeringen identifierat sex uppdrag som planen ska genomföra inom kultur, kollektivtrafik och mobilitet, skola, infrastruktur och sjukvård.

FN:s kommitté mot diskriminering av kvinnor har uppmärksammat att många kvinnor med funktionsnedsättning blir utsatta för våld. Enligt de senaste siffrorna utsattes 36 procent av kvinnor med funktionsnedsättning för fysiskt och sexuellt våld, jämfört med 31 procent av kvinnor utan funktionsnedsättning.

VII. Exempel på svenskt och internationellt arbete rörande mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer i Italien

Sverige och Italien samarbetar inom flera internationella organisationer. Som exempel kan nämnas att länderna har arbetat nära varandra inom EU kring frågor om jämställdhet, miljö och klimat samt mänskliga rättigheter. Regeringens demokratisatsning, som går ut på att Sverige i alla sammanhang ska stå upp för demokratiska principer, arbeta för att stärka demokratin och uttrycka kritik när den brister, genomförs också i Italien.

Sveriges ambassad i Italien har under våren 2021 samarbetat med medlemmar av senaten som försöker ändra den italienska sexköpslagen enligt svensk modell och verkar för att öka medvetenheten kring prostitutionsfrågor i Italien. Ett seminarium har arrangerats för italienska parlamentsledamöter om sexköpslagstiftning i Sverige och Tyskland. Representanter från Sverige deltog i seminariet och berättade om den svenska modellen.

FAO, WFP, IFAD och UNICRI har sina huvudkontor i Italien och Sverige arbetar aktivt för att få genomslag för svenska prioriteringar som miljö, klimat och jämställdhet. Flera andra internationella organisationer

finns representerade i Italien. Framträdande aktörer på migrationsområdet är exempelvis UNCHR och IOM. Dessa samarbetar nära med civilsamhällesorganisationer som Rädda barnen och Röda Korset.

I FN:s senaste universella granskningsmekanismen (UPR) gav Sverige tre rekommendationer till Italien som Italien godtog. Sverige rekommenderade Italien att vidta åtgärder för att motverka rasism och diskriminering i samband med etnisk tillhörighet, för att förhindra korruption och för att öka rättsväsendets effektivitet.

VIII. RATIFICERING AV CENTRALA KONVENTIONER OM MÄNSKLIGA RÄTTIGHETE

Internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, *International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)* ratificerades år 1978. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt och det fakultativa protokollet om avskaffandet av dödsstraffet ratificerades år 1978 respektive år 1995.

Internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR)* ratificerades år 1978. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt ratificerades år 2015.

Internationella konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering, *International Convention on the Elimination of all forms of Racial Discrimination (ICERD)* ratificerades år 1976. Art. 14 om individuella klagorätten ratificerades 1978.

Konventionen om avskaffandet av alla former av diskriminering mot kvinnor, *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW)* ratificerades år 1985. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt ratificerades år 2000.

Konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning, *Convention Against Torture and Other*

Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CAT) ratificerades år 1989. Art. 22 om individuella klagorätten ratificerades 1989. Det fakultativa protokollet om förebyggande av tortyr ratificerades år 2013.

Konventionen om barnets rättigheter, *Convention on the Rights of the Child (CRC)* ratificerades år 1991. Det tillhörande protokollet om barns indragning i väpnade konflikter ratificerades år 2002. Det tillhörande protokollet om handel med barn, barnprostitution och barnpornografi ratificerades år 2002. Det tillhörande protokollet om barns rättigheter vid ett kommunikationsförförande ratificerades år 2016.

Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, *Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD)* ratificerades år 2009. Det tillhörande fakultativa protokollet ratificerades 2009.

Internationella konventionen till skydd för alla människor mot påtvingade försvinnanden, *International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearances (ICED)* ratificerades år 2015.

Internationella konventionen om skydd för alla migrerande arbetstagare och deras familjemedlemmar, (*International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of their Families*, CMW) har inte ratifierats.

1951 års konvention angående flyktingars rättsliga ställning, *Convention Relating to the Status of Refugees (Refugee Convention)* ratificerades år 1954. Det tillhörande protokollet ratificerades år 1972.

Romstadgan för internationella brottmålsdomstolen, *Rome Statute of the International Criminal Court (ICC)* ratificerades år 1999.

Regionala instrument

Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, *The Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (ECHR)* ratificerades år 1955.

Ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter, *Framework Convention for the protection of National Minorities,* ratificerades år 1997.

Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk, *European Charter for Regional or Minority Languages,* signerades år 2000 men har inte ratificerats.

Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet (Istanbulkonventionen), *Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence,* ratificerades år 2013.